
Saknr: 2020/39386-3
Kari Skibenes, Anja
Saksbehandlar: Angelskår Mjelde, Ingrid
Dræge

Saksgang

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Hovudutval for kultur, idrett og integrering		17.03.2020

Digitale ressursar i folkebiblioteka

Forslag til vedtak

1. Hovudutval for kultur, idrett og inkludering vil styrkje fylkeskommunen si utviklar- og koordineringsrolle i høve å sikre innbyggjarane tilgjenge til digitalt innhald i biblioteka.
2. Arbeidet for å organisere biblioteka i Vestland fylke i konsortium for utlån av digitale ressursar med ei felles teknisk løysing, og ei felles samling, skal halde fram innanfor gjeldande budsjett for 2020.
3. Hovudutval for kultur, idrett og inkludering meiner at det bør vere eit mål at fylkeskommunen skal bidra med 1/3 av det totale budsjettet til innkjøpskonsortiet for digitale ressursar.
4. Hovedutval for kultur, idrett og integrering understrekar behovet for nasjonale avtalar når det gjeld e-bøker og e-lydbøker og meiner at prismodellen for e-bøker bør leggest til grunn for utlån av e-lydbøker.

Samandrag

Innbyggjarane etterspør i stadig sterkare grad digitale tenester, også frå biblioteka. Digitalt utlån er ein aukande del av folkebiblioteka sitt totale utlån. Kostnadane med det digitale utlånet har auka med nye medium og nye prismodellar. Stigande etterspurnad fører også med seg høgare kostnader.

Fylkeskommunen støtter kommunane sitt tilbod til innbyggjarane på bibliotekfeltet ved å koordinere fellestenester og delfinansiere innkjøp av digitalt innhald til ei felles samling. I saka vert det argumentert for at fylkeskommunen skal halde fram med å koordinere arbeidet og bidra økonomisk til at innkjøpskonsortiet kan ha ei god digital samling. Dette har ein utjamnande funksjon for at alle kommunane skal kunne gi det same tilbodet til innbyggjarane sine.

Per Morten Ekerhovd
fylkesdirektør

Ruth Ørnholt
seksjonsjef

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor ingen handskriven underskrift

Saksutgreiing

Bakgrunn for saka

Ulike prosessar i samfunnet vert meir og meir digitale. Mange aktørar tilbyr digitale ressursar til kommunikasjon og informasjon i skule, arbeidsliv, fritid, lek og daglege utfordringar. Biblioteka kan spele ei viktig rolle i å utjamne skilnader og tilby hjelp for å gje innbyggjarane tilgang til aktuelle og relevante ressursar. Ved å gje tilgang til, og opplæring i bruk av, e-bøker, kan biblioteka utjamne skilje i kunnskap og kompetanse, t.d. grunna alder, sosiale skilnader eller tilgang til digital teknologi.

Biblioteka i Vestland har i fleire år bydd sine lånarar på digitale ressursar, gjennom ordningar organiserte av fylkeskommunane.

Bibliotektilsette skal møte brukarane der dei er, og stadig fleire brukar meir tid på digitale plattformer. Biblioteka skal i tilboda til barn og vaksne legge vekt på kvalitet, allsidigheit og aktualitet og har ei viktig samfunnsmessig rolle i å fremje lesedugleik i befolkninga.

Innbyggjarane nyttar i aukande grad dei digitale tilboda frå biblioteka og utlån av e-bøker og e-lydbøker via app er ryggrada i det digitale tilbodet. Den digitale delen av totalutlånet i folkebiblioteka i Vestland har auka frå 1,4 % i 2014 til 4,2 % i 2018. I tillegg tilbyr biblioteka digital tilgang til ca. 7000 aviser og tidsskrift frå heile verda.

E-bøker

Hordaland begynte med utlån av e-bøker i 2013, og Sogn og Fjordane starta opp tidleg i 2014.

Hordaland sitt tilbod var heimla i vedtak i Fylkesutvalet 24. april 2013: (sak 120/13):

1. Fylkeskommunen bør ta på seg ei utviklar- og koordineringsrolle for å sikre innbyggjarane i Hordaland tilgang til e-bøker i biblioteka, uavhengig av kommunestorleik og ressurstilgang.
2. Fylkeskommunen skal innanfor gjeldande budsjетtrammer arbeide for å organisere bibliotek i fylket i konsortium med ei felles teknisk løysing, og ei felles samling av e-bøker.
3. Fylkesutvalet vil understreke behovet for nasjonale avtaler når det gjeld e-bøker. Bøker, både papir og e-bøker bør likestillast og vera fritekne frå moms.

I Sogn og Fjordane vart Hovudutval for kultur orientert om planar for å opprette felles e-bokordning i fylket i notat til møte 26.11.13.

Begge fylkeskommunane har lagt til grunn prinsippet om at alle bibliotek i fylka bør tilby e-bøker. Målet er å gje innbyggjarane lik tilgang til medium i biblioteket, uavhengig av kva form innhaldet har, eller i kva kommune ein bur.

Begge fylka har etablerte konsortium for innkjøp av innhald og felles teknisk system for utlån av e-bøker. Dermed har lånarane hatt tilgang på ei stor, felles samling uansett i kva kommune dei bur.

Bergen kommune har ikkje vore ein del av innkjøpskonsortiet for e-bøker, men har hatt eit eige tilbod til brukarar av dei kommunale biblioteka.

E-lydbøker

Lydbøker er eit svært etterspurd medium i biblioteka. Biblioteka vil veldig gjerne låne ut lydbøker, men stadig færre titlar vert gitt ut på fysiske berarar, som CD eller digibok. Alternativet er e-lydbøker.

Dei store forlaga var lenge uvillige til å selje e-lydbøker til bibliotek. I juni 2019 la Nasjonalbiblioteket fram ein kjøps- og utlånsmodell for e-lydbøker i bibliotek etter samtalar med Forleggerforeningen. Etter dette har utvalet av e-lydbøker biblioteka kan kjøpe auka, men kostnaden er urimeleg høg.

I gjennomsnitt kostar kvart utlån av ei ny e-lydbok opp mot fem gongar så mykje som utlån av lydbøker på fysiske berarar. Difor er utvalet til lånarane er framleis svært lite.

Prismodellar

Biblioteka vert fakturert for e-bokutlån når 10 % av boka er opna, medan lån av e-lydbøker vert fakturert med ein gong dei er lasta ned. Dette gjer kostnaden ved lydbokutlån vesentleg høgare ettersom konsortiet må betale før lånaren kan vurdere om hen vil høyre boka.

Kulturfondbøker

Norsk kulturråd administrerer fem innkjøpsordningar for litteratur. Formålet med ordningane er å styrke norsk språk og litteratur ved å legge til rette for breidde, mangfald og kvalitet i litteratur på norsk, og god tilgjenge for alle ved at innkjøpte titlar vert gitt til biblioteka.

Nokre utvalde titlar vert også kjøpt inn som e-bøker som vert fordelt mellom innkjøpskonsortia. Før fylkessamanslåinga fekk Sogn og Fjordane 3 utlånslisensar til norske e-bøker og 1 til omsett litteratur, medan Hordaland (utan Bergen) fekk respektive 3 og 2 lisensar. Etter fylkessamanslåinga får Vestland (utan Bergen) 5 utlånslisensar til norske e-bøker og 2 til omsett litteratur. Vestland kjem altså dårlegare ut etter samanslåinga, og det er behov for auka budsjett til innkjøp av digitale medium.

Digitale aviser og tidsskrift

Flyktningstraumen i 2015 var bakteppet for at fylka teikna abonnement på digitale aviser og tidsskrift gjennom tenesta «PressReader» frå 2016, og innlemma det i det digitale konsortiet.

Folkebiblioteket er ein integreringsarena og det er ei utfordring for dei einskilde kommunane å kunne tilby flyktningar og innvandrarak tilgang til informasjon på eit språk dei meistrar. Det er eit verdifullt tilskot å kunne tilby dei nye innbyggjarane vel 7 000 aviser og tidsskrift på meir enn 60 ulike språk. Det finst òg mange norske publikasjonar i tenesta.

Tenesta er aktuell for alle, og stadig meir i bruk, sjølv om vi ikkje lenger har nokon flyktningstraum.

Kostnad

Innkjøp av utlånssystem for e-bøker vart dekt av fylkeskommunane. Årlege driftsutgifter for utlånsløysinga er delte mellom kommunane og dei vidaregåande skulane som har dette tilbodet. Rekneskap for 2019 kjem fram av tabellen under.

Kommunane betalte 3 % av mediebudsjetta sine til ein felles pott til innkjøp til e-boksamlinga i fylka. I Hordaland dekte fylkeskommunen 32% av kostnaden i 2019. I Sogn og Fjordane dekte fylkeskommunen 8%.

Rekneskap innkjøp av e-ressursar 2019				
	Kommunane	Fylkeskommune n	Totalt	% fylket
Hordaland	342 360	157 527	499 887	32
Sogn og Fjordane	201 093	17 841	218 934	8
	543 453	175 368	718 821	24

I Sogn og Fjordane omfattar konsortiet alle kommunar og 4 vidaregåande skular. I Hordaland omfattar det alle kommunane utanom Bergen og alle vidaregåande skular.

Frå 2020 er dei kommunale tilskota til det digitale innkjøpskonsortiet auka til 5 % av mediebudsjetta. Det er rom til å nytte kr 50 000 på budsjettet til Seksjon for bibliotekutvikling til føremålet.

Fylkeskommunen si rolle

Å drive folkebibliotek er ei lovpålagt oppgåve i kommunane og fylkeskommunen bidrar ikkje med midlar til drift. Fylkeskommunen har ei viktig rolle med å koordinere fellestenester som skal ut til alle innbyggjarane, og utjamne skilnader mellom små og store, rike og fattige kommunar. Sidan etterspurnaden etter digitale tenester er relativt liten, vert det for kostnadskrevjande å gje brukarane sine eit godt tilbod i små kommunar. Samstundes er nytten som ligg i digital tilgang større for dei som bur på mindre plassar og som gjerne har bibliotek med dårlege opningstider. Organisering i konsortium, på tvers av bibliotektypar og kommunar, skal sikre innbyggjarane lik tilgang til oppdaterte digitale ressursar for litteratur, kunnskap og kultur.

Vestland fylkeskommune skal framleis organisere konsortiet og den felles samlinga av digitale ressursar i fylket, men kommunane vil få eit mindre bidrag til innkjøp i 2020 enn tidlegare. Mange

kommunale bibliotekbudsjett har fått kraftige nedskjeringar, slik at ei auke i bidraget til konsortiet frå 3 - 5% ikkje vil kompensere for auka etterspurnad og auka kostnader i samband med utlån av e-lydbøker. Det er ønskjeleg at fylkeskommunen skal kunne auke sitt bidrag i 2021.

Vedtakskompetanse

Hovudutval for kultur, idrett og integrering, jf. vedteke reglement for hovudutval for kultur, idrett og integrering, punkt 3.

Vurderingar og verknader

Økonomi: Vestland fylkeskommune skal nytte kr 50 000 innanfor ramma til Seksjon for bibliotekutvikling til felles digital samling for alle kommunane og dei vidaregåande skulane i 2020.

Klima: Utlån av digitalt innhald har ein positiv klimaeffekt ettersom det minkar behovet for transport.

Folkehelse: Tilgang til bibliotek er ein del av det ålmenne folkehelsearbeidet

Regional planstrategi: Tiltaket følgjer opp satsingar i Regionale kulturplan i Hordaland 2015-2025 og Regional plan for kultur i Sogn og Fjordane 2019 - 2027.

Konklusjon

Innbyggjarane etterspør i stadig sterkare grad digitale tenester, også frå biblioteka, og digitalt utlån er ein aukande del av folkebiblioteka sitt totale utlån.

Kostnadane med det digitale utlånet har auka med nye medium og nye prismodellar. Stigande etterspurnad fører også med seg høgare kostnader. Vestlandskonsortiet får færre utlånslisensar til kulturfondbøker etter samanslåinga.

Fylkesdirektøren meiner at Vestland fylkeskommune bør halde fram med å koordinere arbeidet og bidra økonomisk til at innkjøpskonsortiet kan ha ei god digital samling. Alle kommunar bør kunne gi det same tilbodet til innbyggjarane sine. Ambisjonen bør vere at fylkeskommunen bidrar med 1/3 av det totale budsjettet til innkjøpskonsortiet for digitale ressursar.